

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ
ІМЕНІ ГЕТЬМАНА ПЕТРА КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО

ФАКУЛЬТЕТ СУДНОВОДІННЯ
КАФЕДРА НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ СУДНАМИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

к.ю.н., доцент Олександр ЄЛЄАЗАРОВ

« 29 » 08 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ТА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА»**

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 Туризм
Освітньо-професійна програма	Круїзний бізнес

2023-2024 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Безпека людини та охорона навколишнього середовища» для здобувачів денної та заочної форм навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 242 «Туризм» ОПП «Круїзний бізнес». Київ : ДУІТ, 2023. – 13 с.

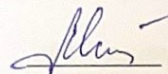
Розробник:

старший викладач,
кафедри навігації і управління суднами Бойко Анна Дмитрівна.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри навігації і управління суднами

Протокол № 1 від « 29 » серпня 2023 року

В.о. завідувача кафедри НУС
Д.т.н, професор кафедри

 Олександр МАЙБОРОДА

@ БОЙКО А.Д., 2023 рік

@ БОЙКО А.Д., 2024 рік

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень, ступінь освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 24 Сфера обслуговування	Обов'язкова	
	Спеціальність: 242 Туризм		
Змістовних модулів – 2	Освітня програма: Круїзний бізнес	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Семестр			
1-й		1-й	
Загальна кількість годин – 90			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
	Ступінь вищої освіти: магістр	16 год.	6
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	80
Вид контролю:			
залік	залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33/67

для заочної форми навчання – 11/89

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни «Безпека людини та охорона навколишнього середовища» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності «242 Туризм».

Вивчення дисципліни «Безпека людини та охорона навколишнього середовища» ґрунтується на раніше отриманих здобувачами знаннях, практичних вміннях та навичках з такої дисципліни як «Цивільний захист», рівня вищої освіти «магістр».

Метою дисципліни є формування в майбутніх фахівців усвідомлення необхідності та компетенцій вирішувати на первинних посадах типові завдання всіх напрямків професійної діяльності з обов'язковим дотриманням вимог охорони праці, використанням останніх досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду безпеки, збереження життя, здоров'я та працездатності, відповідальності за особисту та колективну безпеку в повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій, особливого, воєнного стану..

Завданням вивчення навчальної дисципліни є теоретична та практична підготовка здобувачів фаху з питань:

- вивчення загальних закономірностей виникнення потенційних небезпек, їх властивості;
- основи санітарно-гігієнічних умов праці та методи профілактики професійних захворювань, загрози, що ведуть до надзвичайних ситуацій характер їх проявів і дії на людей, тварин, рослини та об'єкти економіки;
- питання особистої та колективної безпеки в повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій і воєнного стану.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачів повинні:

знати:

- сучасні проблеми та головні завдання безпеки життєдіяльності, а також організаційно-правові заходи її гарантування;
- головні положення законодавства, національних і міжнародних стандартів з проблем взаємодії природи і суспільства;;
- параметри навколишнього природного середовища, які визначають безпечні умови життєдіяльності людини.

вміти:

- приймати обґрунтовані рішення щодо збереження як особистого здоров'я, так і здоров'я співпрацівників в умовах загрози та виникнення небезпечних і надзвичайних ситуацій;
- забезпечити проведення навчання серед працівників та населення з питань безпеки життєдіяльності та дій у разі надзвичайних ситуацій.

У ході вивчення дисципліни здобувачі мають набути такі **фахові компетентності:**

- визначити суть державної підтримки туризму, а також економічне та юридичне регулювання цієї сфери;
- проаналізувати способи розвитку туризму у виваженій політиці на національному й регіональному рівнях;
- з'ясувати принципи будівництва туристичного комплексу, структура якого сформована з урахуванням місцевої специфіки (атракти);
- осмислити розвиток місцевої інфраструктури (готелі, ресторани тощо).

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Категорійно-понятійний апарат з безпеки людини та охорони навколишнього середовища

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.

- Модель життєдіяльності людини.
- Безпека людини, суспільства, національна безпека.
- Теоретичні та методологічні основи БЖД.
- Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек.
- Критерії переходу небезпечної події у надзвичайну ситуацію.

Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

- Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ.
- Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ.
- Пожежі у природних екосистемах.

Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.

- Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори.
- Промислові аварії, катастрофи та їх наслідки.
- Небезпечні події на транспорті та транспортних комунікаціях.
- Пожежна безпека.
- Показники пожежо вибухонебезпеки речовин і матеріалів.
- Хімічна безпека.

Тема 4. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у НС.

- Засади БЖД в Конституції України.
- Державні органи управління в галузі БЖД.
- Управління та контроль за охороною праці, охороною здоров'я.
- Органи нагляду за охороною здоров'я.
- Показники пожежо вибухонебезпеки речовин і матеріалів.
- Хімічна безпека.

Змістовий модуль 2.

Аналіз умов праці. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.

Екологічна безпека.

Тема 1. Аналіз умов праці. Санітарно-гігієнічна атестація робочих місць.

- Місце і значення охорони праці в системі забезпечення безпеки життєдіяльності. Завдання і структура охорони праці.
- Санітарно-гігієнічний аналіз умов праці.
- Гігієнічна класифікація праці. Атестація робочих місць за умовами праці.

Тема 2. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.

- Конфлікти.
- Тероризм.

- Алкоголізм.
- Тютюнокуріння.
- Наркоманія.

Тема 3. Охорона навколишнього середовища. Біологічна небезпека.

- Поняття охорони навколишнього середовища.
- Основні об'єкти та принципи охорони навколишнього середовища.
- Організація контролю охорони навколишнього середовища. Яка діяльність відноситься до природоохоронної.
- Моніторинг навколишнього середовища.
- Що таке біологічна безпека і біологічний захист.

Тема 4. Екологічна небезпека.

- Поняття екологічна безпека.
- Відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки.
- Організація контролю охорони навколишнього середовища. Яка діяльність відноситься до природоохоронної.
- Джерела та види забруднення водних ресурсів.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові) компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1 Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності.

ЗК6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні компетентності (СК):

СК 8. Здатність використовувати прикладні підходи для вирішення проблем морського та річкового туризму.

Програмні результати навчання

Після вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати набуті результати навчання:

ПРН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.

ПРН 10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування.

ПРН 11. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проектів у сфері туризму і рекреації.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки людини та охорони навколишнього середовища												
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.	14	2	2			10	14	2	2			12
Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	14	2	2			10	10					10
Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	14	2	2			10	14	2				12
Тема 4. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у НС.	14	2	2			10	12				2	10
Разом за змістовим модулем 1	56	8	8			40	50				2	44
Змістовий модуль 2. Аналіз умов праці. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Екологічна небезпека												
Тема 1. Аналіз умов праці. Санітарно-гігієнічна атестація робочих місць.	10	2	2			6	10					10
Тема 2. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.	8	2	2			4	16	2				14
Тема 3. Охорона навколишнього середовища. Біологічна небезпека.	7	2	1			4	14		2			12
Тема 4. Екологічна небезпека.	9	2	1			6						
Разом за змістовим модулем 2	34	8	6			20	40					36
Всього за семестр	90	16	14			60	90	6	4			80

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачено планом)

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
Змістовий модуль 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки людини та охорони навколишнього середовища			
1	Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.	2	2
2	Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	2	0
3	Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	2	0
4	Тема 4. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у НС.	2	0
Змістовий модуль 2. Аналіз умов праці. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Екологічна небезпека			
5	Тема 1. Аналіз умов праці. Санітарно-гігієнічна атестація робочих місць.	2	0
6	Тема 2. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.	2	2
7	Тема 3. Охорона навколишнього середовища. Біологічна небезпека.	1	0
8	Тема 4. Екологічна небезпека.	1	0
	Разом	14	4

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачено планом)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
Змістовий модуль 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки людини та охорони навколишнього середовища			
1	Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.	10	10
2	Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	10	8
3	Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	10	6
4	Тема 4. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у НС.	10	4
Змістовий модуль 2. Аналіз умов праці. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Екологічна небезпека			
4	Тема 1. Аналіз умов праці. Санітарно-гігієнічна атестація робочих місць.	6	8
5	Тема 2. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.	4	6
6	Тема 3. Охорона навколишнього середовища. Біологічна небезпека.	4	6
7	Тема 4. Екологічна небезпека.	6	6
	Разом	60	80

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- Проведення лекційних і практичних занять, слайдові презентації (у програмі Canva, Power Point) з кожної теми,
- когнітивно-комунікативний;
- аудіо-візуальний;
- інтерактивний (рольова гра, дискусія індивідуальна, колективна);
- пояснювально-ілюстративний;

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному і тестовому контролю. Використовуються такі методи контролю (усного, письмового), які мають сприяти підвищенню мотивації здобувачів вищої освіти, майбутніх фахівців до практичної діяльності.

1. Поточне опитування;
2. Самостійні роботи;
3. Тести з дисципліни;
4. Семінар по темі.
5. Залік.

ОЦІНЮВАННЯ	
Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 100 балів
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру.	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90—100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» — теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80—89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» — теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному

			сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома - трьома незначними помилками.
75—79		C	«Добре» — теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією - двома значними помилками.
65—74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» — теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
60—64		E	«Достатньо» — теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21—59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» — теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1—20		F	«Безумовно незадовільно» — теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

11. Питання для підсумкового контролю

1. Розкрити модель життєдіяльності людини.
2. Що означає поняття безпека людини, суспільства, національна безпека.
3. Які ви знаєте теоретичні та методологічні основи БЖД.
4. Надати поняття таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек.
5. Назвіть критерії переходу небезпечної події у надзвичайну.
6. Надати поняття діяльність.
7. Які види діяльності ви знаєте.
8. Поняття атмосфера.
9. Атмосфера, розкрити розподіл.
10. Поняття антициклон.
11. Які атмосферні небезпеки ви знаєте, перелічити.
12. Розкрити поняття ожеледиця, туман, град.
13. Розкрити поняття вітер, ураган, смерч.
14. Що таке пожежа. Поняття.
15. Які чотири категорії лісових пожеж ви знаєте.
16. Поняття техногенна безпека, генеза.
17. Які фактори ураження за генезою.
18. Які фактори хімічної дії ураження.
19. Розкрити поняття промислова аварія та катастрофа.
20. Ознаки небезпечних подій на транспорті та на транспортних комунікаціях.
21. Пожежна безпека. Поняття вибух та пожежа.
22. Три групи горючості матеріалів та речовин.
23. Поняття конфлікт.
24. Способи розв'язання конфліктів.
25. Тероризм, надати поняття та види тероризму.
26. Поняття алкоголізму, способи вирішення.
27. Поняття тютюнокуріння.
28. Поняття наркоманії. Види залежності.
29. Засади БЖД в Конституції України.
30. Державні органи управління в галузі БЖД.
31. Управління та контроль за охороною праці та охороною здоров'я.
32. Місце і значення охорони праці в системі забезпечення безпеки життєдіяльності.
33. Завдання і структура охорони праці.
34. Санітарно-гігієнічний аналіз умов праці.
35. Гігієнічна класифікація праці. Атестація робочих місць за умовами праці.
36. Поняття охорони навколишнього середовища.
37. Об'єкти охорони навколишнього середовища.
38. Основні принципи навколишнього середовища.
39. Організація контролю за навколишнім середовищем.
40. Поняття біологічної безпеки II види.
41. Що таке екологічна безпека.
42. Відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки.
43. Організація контролю охорони навколишнього середовища. Яка діяльність відноситься до природоохоронної.
44. Джерела та види забруднення водних ресурсів.

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ВИКОРИСТАННЯ

1. Зацарний В. В., Праховнік Н. А., Землянська О. В., Зацарна О. В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – К.: НТУУ «КПІ» ІЕЕ, 2016. – електронне видання. URL: <http://ela.kpi.ua/kandle/123456789/18263>.
2. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
3. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. Є. П. Желібо і В.М. Пічі. – Львів: “Новий Світ”, 2002. – 328 с.
4. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.
5. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
6. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ “Львівська політехнік”, 2009. – 264 с.
7. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тищенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.
8. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво “Бескид Біт”, 2005. – 304 с. 8. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005. – 301 с.
9. Охорона праці та цивільний захист: Підручник для студ., які навчаються за спеціальностями галузей знань «Автоматизація та приладобудування» / О. Г. Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська за ред. О. Г. Левченка. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 417 с.
10. Основи охорони праці [Електронне видання]: підручник / К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, О. І. Полукаров [та ін]; НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». – Електронні текстові данні (1 файл: 7,4 Мбайт). – Київ: Основа, 2015. – 456 с. – Назва з екрана. – Доступ: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/18512>

Додаткові:

1. Закон України « Про охорону навколишнього природного середовища №1264-ХІІ від 25 червня 1991 року.
2. Джигерей В.С. Екологія навколишнього природного середовища Навчальний посібник. 3-є видавництво. К. товариство. Знання. КОО. 2004. С.309.
3. Гетьман А.П.. Екологічне право України. Підручник. А.П. Гетьман., М.В. Шульга., Харків. Право. 2006. 384 с.
4. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964- IV (поточна редакція – 07.11.2017 р.) – <http://search.ligazakon.ua>. Указ Президента України “Про підтримку розвитку туризму в Україні” (№127-2001) від 2.03.2001 р. www.rada.gov.ua/zakon.

Розробник:

Старший викладач кафедри НУС

Анна БОЙКО